

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός, δύστυχος έμια
δαίτη πώς δὲ φοβᾶται τὴν
λήθηα — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Σ'.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1 ΤΟΥ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1909

ΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 329

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΙΣ. Οἱ καὶ μὲν τῆς λιμανοδόλου.
Δουλοῦνται.
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Ἡ κούλια τὴν πομπὴν
(συνέχεια).
Τὸ Χελιδόνι.
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Ὁ Δεκάλογος — Ὁ Γενναῖος.
Ν. ΚΟΝΤΟΣΤΑΝΟΣ. Στὸ πῶς τῆς Ἑλλάδος (τέλος).
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ. Μὴ καὶνούρια φωνή.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ἀλέκος Φωτιάδης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

«Ὁ λόγος ἐδῶ μῆτε γιὰ δημοτικὴν, μῆτε
γιὰ καθαρεύουσαν. Ὁ λόγος γιὰ τὴν ἡθικὴν.»
ΨΥΧΑΡΗΣ «Ρόδα καὶ Μῆλα», τόμος Β'.

Α'

Στὰ Ρόδα καὶ Μῆλα του, στὸ «Μέρος πρῶτον»
τοῦ Β' τόμου πού τώρα τελευταῖα βγήκε, σημείωσα
τὴ φράση τούτη, ἀπλή καὶ σημαντικὴ, καθὼς ὅλα
τὰ λόγια τοῦ Ψυχάρη: «Ἄς ἀφήσουμε λοιπὸν τὸ
λυρισμὸ καὶ ἄς ξανακατεβούμε στὰ θετικὰ». Ὁ πρό-
λογος αὐτὸς τοῦ πέμπτου τόμου «Πολλὰ πράγματα»,
καθὼς τονε βάφτισε, εἶναι ἀπὸ τὰ ὁμορφότερα καὶ
δυνατότερα ἔργα πού σκαρβήθηκαν ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ
χέρι τοῦ Ψυχάρη. Ὁ Ψυχάρης, ὅρα κοφτά ἄς τὸ
ποῦμε, ἦ, καλλίτερα ἄς τὸ ξαναποῦμε, ἄς τὸ φω-
νάζουμε ἀκόμα καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ, δὲ βλάπτει, μὲ
τὴν ἔδεια τῶν κκ. Τσουκόπουλου καὶ Εὐνόπουλου,
τῶν τελευταίων τόσο ψυχοποννητικῶν ἀνθρώπων πού
καταδέχονται νὰ κάμουνε κάποιον λόγο, μὲ περίσσια
συγκατάθεση γιὰ τὸ ὑποκείμενον τοῦ κυρ χαμένου
τούτου καὶ τοῦ ἀεροκαπανιστοῦ, ὁ Ψυχάρης, ὁ αἰνεῖς
Ψυχάρης — καθὼς κάποτε καταφρονετικὰ μὲ τὸν
ἀνέρε, γιὰ νὰ μὴ τὸν συστήσῃ βέβαιον πού δὲν
τονε γιώριζα, κάποιος ἐπίσημος — σωστά, ἀπὸ ὁ
Ψυχάρης ἓνας εἶναι, — ὁ Ψυχάρης λοιπὸν αὐτὸς εἶναι
ὁ πρῶτος μεγάλος πέρα καὶ πέρα πεζογράφος πού
ἀξιώθηκε νὰ ἀποχτήσῃ ὕστερα ἀπὸ κίθωνες ὕπνου καὶ
σκλαβιάς, ἡ Ρωμισσύνη. Δὲ λέω ποιητής, γιατί ἡ
Ποίηση δύσκολα κρατᾷ στὸ στομάχι της καὶ δὲ
σκολα χωνεύει τὴν πρόζαν ἐνῶ ἡ πρόζα χωρεῖ μέσα
στὰ πλατιά της τὰ στήρια καὶ τὴν Ποίηση, καὶ
κάθε Μούσα, καὶ κάθε Ἑρινύς, καὶ τὸν κόσμον ὅλον.
Τὰ «Πολλὰ πράγματα» τοῦ Β' τόμου τῶν Ροδόμη-
λων εἶναι, νέτα σέβτα, ἀριστοῦ ἔργου πεζογρα-
φίας, πού μέσα της ἀπὸ τὴ μιὰ μερὶς τὰ θετικὰ

καὶ ὁ λυρισμὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ἑπιστήμη καὶ ἡ
Τέχνη, σφιχταγκυλιωμένους πάντα, χερσεύουνε λο-
γῆς χοροὺς, ἀπὸ τοὺς σεμνοὺς συρτοὺς τῶν κοριτσιῶνε
μας τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ἴσα μὲ τοὺς κλέφτικους τῆς
Ρούμελης. Ὁ λόγος τοῦ Ψυχάρη μὲν θυμίζει
ἀκόμα τοὺς στίχους τοῦ γλυκόλαλου Sully Prud-
homme γιὰ τὸ βάλλει:

C'est comme une fuite éternelle,

C'est comme un éternel retour.

Πάντα γράφει, μὰ δὲν πιστεύω νᾶγρψε ἄλ-
λοτε τόσο ἥσυχα καὶ δυνατὰ, τόσο ἀθύρματα καὶ
ἀποφασιστικὰ, τόσο μετρημένα καὶ πλούτια, τόσο
διδασκτικὰ καὶ κατανοητικὰ, σελίδες τέτοιες σὰν
τὴς 267 σελίδες τοῦ τόμου τούτου. Ἐνῶ Οὐγγα-
ρῆς ἡ Γερμανὸς φιλόλογος τώρα τελευταῖα, — δὲ
θυμᾶμαι τὸν ὄνομά του, — σ' ἕνα τινι φυλλάδιον τῶν
τελευταίων τυπωμένων, πού προξένει, εἶδα, κάποιον
ἐντύπωση στοὺς κύκλους του, χτυπᾷ ἄλγιστα τοὺς
Γερμανοὺς φιλόλογους πού σκελετικῶς καθῶς εἶναι,
καὶ μὲ τὴν κατάχρησιν πού κάμνουνε, ἀπάνου στοὺς
ἀρχαίους λογοτέχναις, κατάχρησιν σὲ σκόλια, σὲ
ὁποθεσίες, σὲ περὶ ἀλλοίως, σὲ διόρθωτες, τὴν λει-
μενικήν, μ' ἕνα λόγο, κριτική, θάρτουνε τάχα μέσα
σὲ ὅλα τούτα τοὺς ἀθάνατους κλασσικοὺς καὶ δὲν
ἀφίουνε νὰ χαροῦμε τὴς ὁμορφίας τους. Τέτοια
χτυπήματα ἐμένα δὲ μὲ πολυσυγκινοῦνε, γιατί δὲν
εἶναι βαθυστολήγιστα, καί, συχνὰ πυκνὰ, καταφέρ-
νονται ἀπὸ ἀλαφρά καὶ ἀδοκίμαστα μυαλά, πού νο-
μίζουν πὺς τὰ ξέρουν ὅλα, χωρὶς δάσκαλον, πού
ἀποφεύγουν, ἀπὸ ἀκαματωσύνη, καθεμιά προσοχὴ
καὶ κάθε προσήλωση σὲ ἀντικείμενα βαρεῖα τάχα
καὶ ἄχαρκα καὶ θαμπὰ, ἐπομένως ἀνώφελα καὶ πε-
ριττὰ καὶ τιποτένια, καὶ ἡ χασμουριούνται ἡ νομί-
ζουν πὺς τοὺς προσβάλλει ἡ Μάθησις κάθε φορὰ
πού τὴν ἀντικρύσουν ἀπάνου στὴ δασκαλοκαθέδρα
της. Ὅμως καὶ πολλὰς φορὰς τέτοια χτυπήματα
ἔχουνε μεγάλη λογικὴ καὶ γίνονται μὲ τὸ δίκιο
τους. Τίποτε πὺς ἀσκημὸ καὶ τίποτε πὺς ἐνοχλη-
τικὸ ἀπὸ τὴν ἀβανθὴ πολυγωνιστὴ τάχα ἐνὸς δάσκα-
λου, τίποτε πὺς μωρότερον ἀπὸ τὴ μωροτοφία. Καὶ
νομίζω πὺς ὁ μωροσοφὸς εἶναι πραγματικὰ πού ἔχει
πολλὴ πέραση στὸν τόπον μας. Μὰ καὶ τίποτε πὺς
ἐξοθαμάστο καὶ πὺς ἀξιολάτρευτο ἀπὸ τὸ σφιχτοερ-
μολισμὸ τῆς ἀκέρειας μάθησης πού φιλολογεῖ τὰ
πάντα μὲ τὴν ἀκέρεια φαντασία πού ἔχει τὰ πάντα
στὰ χέρια της καὶ δημιουργεῖ τὰ πάντα χαριτό-
δρυτα. Μπροστὰ σ' ἕνα Ντάντε, σ' ἕνα Νταβίντσι,
σ' ἕνα Γκαίτε, σ' ἕνα Ρενάν, οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ πὺς
προικισμένοι, σὰ μισοὶ καὶ σὰ χλωμοὶ! Μὲ ἀνάλογο
σεβασμὸ καὶ μὲ ἀνάλογον λατρεῖαν πρέπει νὰ προσέ-
χουμε καὶ νὰ μελετοῦμε καὶ ἐκείνους πού μέσα ἀπὸ

τὸ ἔργο τους τινάζονται σὰ σπίνες, πού μέσα στὸ
ἔργο τους λαμπροσπινεύουνε σὰ μπιέτες Ντάντικες καὶ
Νταβίντσιες, καὶ Γκαίτικες καὶ Ρενάνικες. Ὁ Ψυ-
χάρης εἶν' ἓνας ἀπ' αὐτούς. Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ κεί-
νονε θὰ μπορούσεν ἐπὶ νὰ μιλήσῃ, ἔξωθεν γιὰ τὸ
Σοφοκλῆ, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ «Ταξιδίου» ἴσα μὲ τὸν
καιρὸ τῆς «Ἀρρωστῆς Δούλας» καὶ τοῦ «Σοφοκλῆ
καὶ Ἰπποκράτη»; Τίνας ἄλλου ἡ ἐπιστήμη, ἀνά-
μεσὸ μας, κλεῖ τόση ψυχὴ καὶ σκορπιεῖ τέτοιον
νόημα, σὰν τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ψυχάρη; Καὶ ποιὰ
ἄλλη ποίηση ζυγίζει τόσο ἀπὸ τὸ βάρος μιᾶς ἐπι-
στήμης, σὰν τὴν ποίησιν πού ἔρχεται ἀπὸ τὸ σπινό-
ζικο τραγούδι τῆς «Ἀγάπης» καὶ ἔφτασε ἴσα μὲ τὴν
ῶρα στὸ κοσμικὸ τραγούδι τῆς «Μαρίας — Ἑλέ-
νης»; Τίνας ἄλλου ἡ δουλειὰ ἀνάμεσὸ μας εἶναι
τόσο μπόλικη καὶ τόσο οὐσιαστικὴ, τόσο βαρεῖα,
τόσο τραχειὰ, τόσο λογικὴ καὶ τόσο μεθιδιχὴ, τόσο
πολυποίκιλη καὶ τόσο μιὰ, καὶ τόσο εὐσεβητικὴ καὶ
τόσο καλοπρεπείτη, σὰν ἐνὸς ἀνθρώπου, πού σκᾶφει
νύχτα μέρα κατατρωμένος καὶ καταλασπωμένος μὲ
τὸ τσακί του, ἀνάμεσά σὲ κόσμον μοσκοβολισμένων
λιμοκοντάρων ἡ μὲρτηδων ἀκάρων πού θὰ περ-
νοῦσαν ἀπ' ἐμπρὸς του, εἰ πρῶτοι μὲ μεγάλη προ-
σοχὴ νὰ μὴ λερῶσουνε τὰ κιστούμια τους, καὶ οἱ
δεύτεροι μὲ μεγάλη διάθεσιν νὰ τὸν πετροβολήσουν;
Σὰν ἐνὸς ἀνθρώπου πού θῆκε φτε νύχτα μέρα μὲ τὸ
τσακί, ὄχι γιὰ τὴν εὐχαρίστησιν μονάχα τοῦ σκά-
ψιμου, οὔτε γιὰ καμιά χοντροδουλειὰ, μὰ γιὰ νὰ
βρῇ τὴ φλέβα κάποιου δροσεροῦ νεροῦ, πού τὴν ἔ-
χασε ἡ Πολιτεία, καὶ πού μόνος αὐτὸς κατέχει τὰ
σημάδια της, καὶ αγωνίζεται νὰ τὴν ξαναβρῇ, μὲ τὰ
χέρια του τὰ δουλεπτικά, μὰ καὶ μὲ τὸ νῦν του
τὸν ἐπιστήμονα: Καὶ ποιὸς ἄλλος θὰ μπορούσε νὰ
μὰς δίνει κάθε χρόνον ἕνα ξεχωριστὸ πικρὸ εἶδος λόγου,
κάτι πού δὲν εἶναι μήτε ποίηση, μήτε δρᾶμα, μήτε
παραμῦθον, μήτε ρομάντσο, μήτε κριτικὴ, μήτε σά-
τυρκα, μήτε εἰρωνία, μήτε διδασχὴ, μήτε μάθημα,
μήτε ἱστορίαν, μήτε φιλοσοφίαν, μήτε γλωσσολογίαν,
μήτε ψυχολογίαν, μήτε ἀρθρογραφίαν, εἴτε κοινωνικὴν,
εἴτε πολιτικὴν, μήτε ταξιδιωτικὴν περιγραφὴν, μήτε
σκίτσον ζωγράφου, μήτε πολεμικὴν, μήτε ὄνειρον,
μήτε λογαριασμὸν, μήτε ρητορικὴν, μήτε χωρατόν,
μήτε γροθοπακινάδα, μὰ κάτι τι, ξέρω καὶ ἐγὼ ἀπ'
ὅλα τούτα — κάτι πού δὲ λέγεται, κάτι πού εἶναι
γιὰ νὰ γελάσῃς καὶ γιὰ νὰ θυμώσῃς, κάτι γιὰ νὰ
ἐνθουσιαστῇς καὶ γιὰ νὰ χάσῃς τὸν ὕπνον σου, γιὰ
νὰ ἀνάψῃς καὶ γιὰ νὰ παγώσῃς, γιὰ νὰ βρεθῇς καὶ
γιὰ νὰ πονοκεφαλιάσῃς, γιὰ νὰ ἐρωτευθῇς καὶ γιὰ
νὰ τραγουδήσῃς, — ποιὸς ἄλλος, πρὸς ὁ Ψυχάρης,
μὲ τὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα» του;

Μοσκοβολᾷ τὰ Ρόδα, καὶ τὰ Μῆλα
χορταίνουν τὴν Ἀλήθειαν πού πεινᾷ.